

Mesnevîhan Hâfız Feyzullâh Efendi'nin Hakâyık-ı Semâ İsimli Risâlesi Saint Hafız Feyzullah's Letters Called Hakâyık-ı Semâ

İbrahim BAZ*

Abdullah ŞİMŞEK**

M. Tayyip DURCEYLAN***

[1]

HAKÂYIK-I SEMÂ*

Mesnevîhân-ı şehîr Hacı Feyzullah Efendi¹ merhûmun eseri bergüzide-i ârifâneleri olan *İşâretü'l-Mâneviyye fî Âyîn'il Mevleviyye* nâm risâle-i arabîyenin tercümesidir.

Mütercimi: Esbak Gümüşhane Sancağı Mutasarrıfı Mahmûd Celâleddîn

İstanbul 1334/1336

Şems Matbaası

[2]

Mukaddime

Hazret-i Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî kuddise sırrıhu's-sâmî hazretleri *semâ muhibbe müstehab, âşika hayattır* buyuruyorlar. *جذبة من جذبات الرحمن موازی عمل* ² *الثقلین* hadîs-i şerîfi mantûkunca semâ, cezebât-ı peyderpey ile hâyim ve hâbir olan âşıkların bilâ-ihiyar cevelân, neşât ve inbisâtıdır. Semâzen neşvedâr-ı mestî-i nîstî ile meslûbü'l-ihiyar olup ne semâından ne varlığından haberdâr olur.

* Yrd. Doç. Dr., Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tasavvuf A.B.D.
ibrahim.baz@hotmail.com

** Arş. Gör., Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tasavvuf A.B.D.
abdullahsimsek05@gmail.com

*** Arş. Gör., Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tasavvuf A.B.D.
tdurceylan@yahoo.com

* Bu risâlenin transkripsiyonunda, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Türkçe ve Yabancı Dil Kitapları no. 1213'de kayıtlı nüshâ esas alınmıştır.

1 Hâfız Feyzullâh Efendi (ö.1867), Şeyh Murâd Buhârî Tekkesi meşâyihinden Şeyh Mehmet Esad Efendi'nin (ö.1844) oğludur. Babasından sonra on ikinci postnişin olarak tekkenin postnişinliğine geçmiştir. Meşhur bir mesnevîhan ve aynı zamanda Reîsu'l-kurrâ olan Feyzullâh Efendi'nin "*İşâretü'l-Mâneviyye fî Âyîn'il-Mevleviyye*" ve "*Ahsenü't-Tahâdis fî Rivâyeti'l-Hadîs*" gibi önemli risâleleri vardır. Bir dönem "Reîsü'l-Meşâyih" görevinde bulunan Hâfız Feyzullâh Efendi 1284/1867 yılında vefât etmiş ve postnişini olduğu Murâd Buhârî Tekkesi'ne defn edilmiştir.

2 Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, I,397.

Tesîr-i muhabbetle veya mütehâlikâne arzu ettiği bir ümniyenin neşvesiyle bilâ-ihhtiyar bazı harekât ve etvârî irâe edenlere dikkat olursa, o andaki vaziyetlerinde hüçûm-i şevk ü sürûr ile taklîdi gayrı mümkün bazı evzâ ve harekât meshûd olur. Mesrûriyyet-i sûriyye yani fevkalade sevinç kalb-i beşeri pek ziyade müteheyyic ederek gayri ihtiyari evzâ ve harekâtın zuhûruna bâdî oluyor.

[3]Eşvâk-ı mâneviyye ile meslûbu'l-ihhtiyar olan, eâzım-ı aşkın ezvâk-ı hestî sözüyle semâ ve deveran etmezler mi? Tarîk-i Mevleviyye'ye intisâb ile mübâhi olduğum cihetle âyin-i Mevleviyyeye dair bazı âsârî mütâlâa eylemiştim.

Cenâb-ı Hakk, garîk-i rahmet buyursun Mesnevîhân-ı şehîr Feyzullah Efendi'nin iş bu telif-i güzîn-i arabiyyesini bi'l-intihâb bizâemin killetine bakmayarak tercüme ettim. Ve erbâb-ı tetkîkin enzâr-ı ârifânelerine vaz' etmek cüretinde bulundum. [5]

Bismillâhirrahmânirrahîm

Mukaddime-i Risâle

Hamd u senâ, bizi îmân ve İslâm'a hidâyet buyuran Cenâb-ı Hâlık-ı Azîm'e lâyük u sezâdır ki kâffe-i enâma beşîr ve nezîr olan Habîb-i Ekrem'in idâd-ı ümmetine dâhil olmak şerefine mazhar buyurdu.

Salât ve selâm Seyyidü'l-beşeri'l-hâdî mükerrerem ve muvakkar mürşîd-i âzam şefî-i cemî-i ümem Hz. Muhammed Mustafa aleyhi ekmelü't-tehâyâ Efendimiz'e ahrâdır ki yevm-i kıyâmeti ikân için Kitab ve hikmeti ümmetine talîm ve tarîk-i Hak'da tezkiye ve irşâd ile mekârim-i ahlâk-ı insâniyyeyi tetmîm eyledi.

Selam-ı nâ-mahdûd, vâsıl-ı derecât-ı aliyye olan Ehl-i Beyt-i izâmına ve Ashâb-ı Kirâm'ına şâyândır ki Hakk Celle ve Alâ Hazretleri'ne ve Rasûl'üne îmân ve dinini tazîm ve tevkîr ve nûr-i Hakk'a tebaiyyet ettiler. [6]

Sebeb-i Tasnif-i Risâle

Vaktâ ki, nüfûs-i beşeriyye, bi-hasebi'z-zamân lezâiz-i dünyeviyyeye meyledip niam-ı uhreviyyeyi nisvân ve ekseriyeti, emr-i ahiret-i tehvîn ettiler. Ve bazıları da, dünya umûruna dalarak fart-ı iştigâl ile ve son derece gafletle umûr-ı ahiretten rû-gerdân oldular. Tarîk-i inkâra bile yaklaştılar. Ebnâ-yı nevimi bu halden tahzîr ve tenfîr için teşbîh ve temsîl tarîkiyle *ولنبشركه بالمتقين وتندر*, ³ *وذكر فإن الذكرى تنفع المؤمنين* ⁴ *ان الدين النصيحة* ⁵ *hadîs-i şerîfi* mûcibince Hak ve hakîkati zikretmek murâd ettim. Şöyle ki:

3 "Sen yine de öğüt ver. Çünkü öğüt mü'minlere fayda verir." Zâriyât, 51/55.

4 *Metinde ayetin yazımında harf hataları vardır doğrusu şu şekildedir: قَالًا نَشْرِنَاهُ يَلْسَانِكَ لِنُتَقِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَنُنذِرُ بِهِ قَوْمًا* ³ *لَأُ* "Ey Muhammed! Biz, Allah'a karşı gelmekten sakınanları Kur'an ile müjdeleyeyin, inat eden bir topluluğu da uyarasın diye, onu senin dilin ile (indirip) kolaylaştırdık." Meryem, 19/97.

5 Müslim, İmân, I,74

Erbâb-ı tarîkattan bazıları âyîn-i tarîkat-ı âliyye-i Mevleviyyeyi lâykıyla takdîr edemedikleri gibi bir takımları dahi tarîkata bigâne olarak dergâhlara gelip esnâ-yı semâda hâzır buldukları halde adem-i intibâhları cihetiyle hiç zevk alamazlar. Hâlbuki eizze-i [7] kirâm (nevverallâhü mezâciâhüm ilâ yevmi'l-kıyâme) hazerâtı ⁶ اما الاعمال بالنيات hadîs-i şerîfi mantûk-ı âlisince âyîn-i âli-i Mevleviyyeyi müminlere mev'ize ve müttakilere tebsıra olmak üzere tertîb buyurdıklarına binâen ukûl-i hâlısa ve efkâr-ı sâfiye ashâbına mev'ize ve tebsıra olmasını Cenâb-ı Rabbi'l-Erbâb'dan ümîd ve temennî eder ve zimâm-ı tahkîk yed-i izzetinde olan Allâh-u Teâlâ Hazretleri'nin tevfiğiyle maksadı ifadeye şurû eylerim.

Cenâb-ı Hak, Kelâm-ı Mecîd'inde buyurdıkları vechile ⁷ ونفخ - كما بدأكم تعودون في الصور فصعق من في السماوات ومن في الأرض إلا من شاء الله ثم نفخ فيه أخرى فإذا هم قيام ينظرون⁸ yani Cenâb-ı Hâlık-ı lemyezel insanları dünyaya âlem-i hayata getirmek hususunda nasıl bedâet ettiyse tekrar öylece avdet edeceksiniz ve Sûr'un nefha-i ûlâsında göklerde ve yerde mevcut olanların cümlesi o nefhanın sâika-i şiddetine tutulacaklar. Cenâb-ı Hakk'a takarrub-i mâneviyesi olanlar hâlin dehşetinden müstesnâdır. Ve ikinci nefhada hemân yevm-i kıyâmetin zâhir olduğunu görecektir. İşte bu sûretle îmân, tasdik-i erkânından bir kısmı emr-i ahireti yakînen bileceklerdir. [8]

[Tavzîh-i Mesele İçin İlâve-i Mütercim]

Mademki şuhûd-i hissiyemize göre hiç yoktan mevcut olduğumuzu yine mevcûdiyetimizle hissederek şehadet ediyoruz bu şuhûd-i hissiyemizden tecrîd ve hakikat-i asliyemize rücû ve tekrar tebeddül şuhûd-i hissiyemize avdet edeceğimize emin olmalıyız. “Zîrâ zâhir bâtının aynıdır” Nasıl ki, والذين يؤمنون بما أنزل إليك،⁹ yani Habîbim! O kimseler ki sana ve senden evvel geçen enbiyâya inzâl olunan kitaplara îmân ettiler ve mütehakkık olan yevm-i ahirette kemâl-i îmân ile yakîni hâsil ettiler. Nass-ı Celîli mücibince kıyâmette îkân ehl-i İslâm üzerine vacip olan şerait-i îmândan beridir. Şu sûretle yevm-i kıyâmetin tahakkuk-ı vukûu bilindikde mümin-i âkile vacip olan beyne'l-havf ve'r-recâ a'mâl-i sâlihaya mülâzemetir. Zîrâ havfa karşı mekr-i ilâhîden emîn ve recâya karşı da Rahmet-i Hak'dan me'yûs olmak [9] mugâyir-i şiâr-i îmân ve İslâm'dır. Benâberîn insan, garip bir yolcudur. Sahib-i akl-ı selim olanlar bu hususu tefekkür ve tedebbür ederek daima müşâhede etmekte olduğu hemcinsinin mevî gibi kendisinin de bir gün gelip bu hâle munkalib olacağını düşünerek nefsinin bu yolda ashâb-ı kubûrdan addetmelidir.

¹⁰حاسبوا قبل أن تحاسبوا hadîs-i şerîfinde ¹¹يوم تبلى السرائر de çekileceğimiz hesaptan

6 Buhârî, Bed'u'l-Vahy 1.

7 Araf, 7/29.

8 Zümer, 39/68.

9 Bakara, 2/4.

10 Bu ifade Hz. Ömer(ra)'a âit bir sözdür.

11 “Bütûn sırların yoklanacağı günü hatırla!” Târîk, 86/9.

evvel hâl-i hayâtımızda, nefsinizin hesabını görüp fesâd-ı ahlak sebebiyle fitne-i nefsâniyyeye düşmeyiniz ve a'mâl-i sâliha ile tezeyyün-i zât ve sıfat etmenin çaresine bakınız buyuruluyor.

İlâve-i Mütercim

İnsan bir beden bir de ruhtan mürekkeptir. Sütün içindeki yağ, sütün kâffe-i cüz-i ferdine sâridir. Binâenaleyh ruh ve beden ayniyetinden ve gayriyetinden hâli değildir. [10]Evet ayniyetinden hâli değildir çünkü ¹² ارواحكم اشباحكم yani “ruhlarınız bedenlerinizin aynıdır” hadîs-i şerîf-i mûcibince ruh bedenin aynıdır. Zîrâ ruh eltâfiyetten letâfete, letâfetten kesâfete, kesâfetten şebâhete doğru derke derke tenzîl ederek bu şuhûd-i hissiyemizdeki şekl ü hâli bulmuştur. Hattâ eşhâsın teşekkülâtı, ferdiyye-i husûsiyeleri, hep ruhun sûret-i isti'dâdı hakikisinden başka bir şey değildir. İşte şu haşr-i neşr hususunda Hak Teâlâ هذا القرآن ولو لقد ضربنا للناس في هذا القرآن 13 من كل مثل 13 biz nâsa hak ve hakîkati tefhîm için kâffe-i darb-i meselleri bildirdik buyurmuştur. Bunda suver ve eşkâl üzere tarîk-i temsile işâret olunur ki Sâlik-i Hak olan [kimse], böylelikle ilm-i yakînden ayn-i yakîne ve nihâyet hakk-ı yakîne terakkî eder. وهو الذي يبدأ الخلق ثم يعيده وهو أهون عليه وله المثل الأعلى في السماوات والأرض. وهو العزيز الحكيم 14ayet-i kerîmesi dahî Cenâb-ı Hâlık-ı Azîm'in Kudret-i sübhâniyesi halkı ibdâ' [11] etmiştir. Ve îade edecektir. Yani dünyaya gelen dârü'l-karâr olan âhirete gidecektir hikmet-i âliyesini muhtevîdir. (Ukûl-i beşeri hemzde-i hayret eden bu ibdâ ve îade kudret-i ilâhiyyeye göre pek kolaydır. Göklerde yerde gâyet ulvî misâlleri vardır. Cenâb-ı vâcibü'l-vücûd Azîz ve Hakîmdir.)

Kutbu'l aktâb nâtıku'l-hakk-ı ve's-savâb mülhemü'l-hikmeti ve'l-kitâb el ârif-i billâh ve'l vâsıl-i ilallâh ve'l mürşidü'l-mehdî ilâ tarîkullâhi'n nâhicî'l-menâhicî hayr-u sebîlillâh mazhar-ı esrârî'l-hakkı ve'l-yakîn Mevlânâ Muhammed Celâleddin kuddise sirruhu'l-metîn ve fâze aleynâ min berekât-i umlûmihi ve sakânâ min ke'si feyz-i husûsihi ve umûmihi hazretleri itikâd-ı ehl-i sünnet hükümünce meal-cesed vâkî olacak olan ve isti'dâd-ı avâma göre gayr-ı mahsûs olmak lâzım gelen haşr ve neşri temsîl ve emr-i mânevî-i âhireti tebyîn ve hevli-i kıyâmeti tasvîr maksad-ı âlisiyle zîrde beyân olunan ve âdâb-ı şerîat ve esrâr-ı hakîkati câmî bulunan tarîkat-ı âliyye-i Mevleviyye âyîn-i şerîfini icmâlen tertîb buyurmuşlardır. Tafsîlen tertîb mümkün olmayıp tarîk-i terakkide dervîşin kalbinde derece-i hizmet ve ihlasına göre tafsîle ittîlâ hâsıl olâbileceği derkârdır.[12] Cenâb-ı mevlânâ lisân-ı hâl ile فاعتبروا بأولي الأبصار 15 nazm-ı celîline işâret buyuruyorlar.[13]

Keyfiyyet-i Âyîn-i Şerîf

Evvelâ cemâat-ı hâzıra ile salât-ı zuhr edâ olunur ve tesbîh çekilir, dua edi-

12 Kaynağı bulunamadı.

13 Zümer, 39/27.

14 Rum, 30/27.

15 “Ey basiret sahipleri ibret alın” Haşr, 59/2.

lir sonra kemâl-i edep ve huzur-i maallâh ve haşyetullâh ile kâde-i teşehhütteki usûl üzere semâhânedede umûm müntesibîn-i tarîkat halka olup oturuyorlar akvâl ü efâl-i seniyye-i nebeviyyeye ittibâen ve ahkâm-ı ilâhiyyeye münkâden ve mutîan gûyâ ki o mecliste o saatte nüzûl-i evâmîr-i ilâhiyyeye muntazır oluyorlarmış gibi bulunurlar ¹⁶ وكذلك أوحينا إليك روحا من أمرنا ما كنت تدري ما الكتاب ولا الإيمان bulunurlar esrâr-ı mâneviyesiyle muğtenim olurlar.

Tavzîh-i Mütercim

Şu nass-ı celîl Cenâb-ı Risâlet ve kemâlât-meâb Efendimiz'in acz-i sürîdedeki kemâlât-ı mâneviyyelerini ve kemâlât-ı mâneviyye zımınıdaki [14] acz-i sürîlerini gösterir ki bu da Furkân-ı Kerîm'in ehl-i yakîne göre bir tavr-ı hakîkat-gûyâne ve îcâzkârânesidir. Lisân-ı Tasavvufda buna "acz içinde kemâl, kemâl içinde acz" denilir.

Müteâkiben âyin-hân mahfele çıkar ve merâtib-i tevhîdi yani tevhîd-i zât tevhîd-i sıfât ve tevhîd-i ef'âli müştemil ve nu'ut-ı nebeviyye ve nasâiyih u irşâdâtı ve fadâil-i tarîkat ve âdâb-ı tarîkati mütezammın bir nazm-ı belîğ kırâat eder ve huzzârı mecâzden hakîkate ve Hakk'ı ma'rifete da'vet eyler.

İşte şu kitabda kalb sahibine ¹⁷ إن في ذلك لذكرى لمن كان له قلب أو ألقى السمع وهو شهيد mev'ize vardır. Yâhud o mev'ize öyle bir sem' ilkâ ederki Hak ve hakîkate şahiddir (Yani kalplere makâm-ı şühûdu ilkâ eder) âyet-i celîlesinin mefhûm-i münîfini ifhâm eder.

Ehl-i zikir ve inâbetin şu minvâl üzere olân hâl-i terakkub ve semâları Cenâb-ı Risâlet-penâh Efendimiz Hazretlerinin evâil-i nübüvvet-i celîllerinde Cebel-i Hirâda nüzûl-i kitâba müterakkıb bulunarak müteabbid oldukları hâl-i kemâlât-ı iştîmâl-i nebevî gibidir. Hattâ Cibrîl-i Emîn ¹⁸ اقرأ باسم ربك الذي خلق ile vahy-i tenzîl-i ilâhî ile ulu kat nüzul etti. [15] Şu sûretle o meclis-i feyz-i ünsîde kemâl-i edep ve huzûr-ı kalb ile müterakkıb olan müntesibinin kalbleri ¹⁹ ربنا آمننا بما أنزلت واتبعنا الرسول فاكتبنا مع الشاهدين yani ey Rabbimiz inzâl buyurduğun kitâba îmân ve Rasûl'üne ittibâ ettik. Bizleri varlığına ve vahdâniyetine Kitâb ve Rasûl'üne îmânen şahidlerden kaydeyle nazm-ı celîli hükmü ile meşbû olur.

Kalplerinde âyîn-i şerîfin berekâtiyle ²⁰ يا أيها الذين آمنوا اتقوا الله وكونوا مع الصادقين yani ey ittikâ üzere bulunan müminler sizler dâimen sâdık kullarımla birlikte olunuz tâ ki onların hâl-i sadâkatleri ile sizler de halleşmiş olursunuz kavli-

16 "İşte sana da emrimizle bir ruh (kalpleri dîriltlen bir kitap) vahyettik. Sen kitap nedir, îmân nedir bilmezdin." Şurâ, 42/52

17 Kâf, 50/37

18 "Yaratan Rabbi'nin adıyla oku" Alak, 96/1.

19 Âl-i İmrân, 3/53.

20 Tevbe, 9/119.

kerîminin sırr-ı latîfi duyarlar. Nefs ve kalpler birlikte zâkir ve aşk-ı ilâhî ile meşbû ve meşhûn olduğu halde terakkub ve istimâ olunarak na't-i şerîf tamâm olur.

Sonra nefh-i nâyî ve darb-i kudûm başlar كل من عليها فان ويبقى وجه ربك ذو الجلال (yani hayât sâhiplerinin kâffesi üzerine fânîlik muhakkaktır ancak bâkî kalacak Rabbin zü'l-celâl ve'l-ikrâm hazretleridir âyet-i kerîmesinin sırr-ı zuhûr ederek nefisleri müstehlik olur fi'z-zât ve's-sifât olur. [16] İşte şu vecd-i fânîiyette ²¹ (yani yâ Eyyûb olduğun yeri ayağınla hafret tâ ki zuhûr edecek ayn-ı mâ vücuduna şifâ-i muğtesel-i bârid ve şerâb verir) kavlı kerîmine işâreten umum sâmiîne nefislerini küdürât-ı beşeriyyeden tahallus ve hayât-ı mâneviyyeye nâiliyyet için ellerini yere vurarak mütefekkir oldukları فإذا نفخ في الصور نفخة واحدة وحملت ki الصور نفخة واحدة وحملت ki الصور نفخة واحدة وحملت وقال الذين أوتوا العلم والإيمان لقد لبنتم في- الأرض والجبال فدكتا دكة واحدة فيومئذ وقعت الواقعة ²² (yani yâ Eyyûb olduğun yeri ayağınla hafret tâ ki zuhûr edecek ayn-ı mâ vücuduna şifâ-i muğtesel-i bârid ve şerâb verir) kavlı kerîmine işâreten umum sâmiîne nefislerini küdürât-ı beşeriyyeden tahallus ve hayât-ı mâneviyyeye nâiliyyet için ellerini yere vurarak mütefekkir oldukları فإذا نفخ في الصور نفخة واحدة وحملت ki الصور نفخة واحدة وحملت وقال الذين أوتوا العلم والإيمان لقد لبنتم في- الأرض والجبال فدكتا دكة واحدة فيومئذ وقعت الواقعة ²³ (yani sûr bir nefha olarak üfürüldüğü ve yed-i kudretle arz ve cibâ üzerine serildiği vakit arz ve cibâ kum gibi dağılır ve dümdüz olur. İşte o gün kıyâmetin vukû' günüdür. Dünyâda iken kendilerine ilim ve îmân nasip olanlar berhayât olanlara hitâben Kitâbullâh'da bildirilen yevm-i muayyen-i inkâren tevakkufunuz muhakkaktı. İşte şu gördüğünüz vâkıa yevme'l bâs'dır ki şimdi görünüz lâkin sizler bunu bilmez idiniz. Nass-ı celilleri işâretiyle şeyhleri önlerine geçer ve يوم يقوم الروح والملائكة صفا لا يتكلمون إلا من [17] يأنى "o günde ki Cebrâil ve melâike saf saf kâim olurlar taraf-ı Rahmânîden me'zûn olan bildikleri kadar söyleyebilip başka hiçbir şey söyleyemezler." nazm-ı celil-i misdâkıncı birlikte semâhânedeki sıra ile devr ederler. Tarikat-ı aliyenin libâs-ı feyz olan ferâcelerini telbis ve şer'-i şerîfin ahkâmıyla te- settür ve âdâb-ı tarikatla teeddüp ederek şeyhlerinin eserine tebe'an bu sûretle يوم يدعو كل أناس بإمامهم ²⁴ yani "kıyâm-ı saatte hep nâs tabî oldukları muktedâlarıyla beraber davet ettiğimiz gün" akvâl-i kerîme mefhûm-i münîfince kemâl-i teslimiyet ve beyne'l-havf ve'r-recâ inkıyâd-ı tâm üzere meşyederek semâhânedeki "لولا الوساطة" vâsıta olmaya idi mevsût helâke giderdi yani halk ile Hakk arasında Nebiy-i zî-şân ve vârisleri olan mürşidler olmasaydı Hakk'a vuslat olunamazdı muktezâsınca kible cânibindeki makâm-ı şeyhe geldikleri vakit, muktedâlarının makâmına ta'zîm-kârâne bir vaziyetle selâm verirler ve şu sûretle esnâ-yı devrde mescidin yani semâhânenin kapısı hizasına geldiklerinde قل هذه سبيلي أدعو إلى الله وهذا صراط ربك مستقيما ²⁵ على بصيرة أنا ومن اتبعني وسبحان الله وما أنا من المشركين [18] ²⁶ وهذا صراط ربك مستقيما ²⁷ على بصيرة أنا ومن اتبعني وسبحان الله وما أنا من المشركين

21 Rahmân, 55/26-27.

22 Sâd, 38/42.

23 Hâkka, 69/13-15.

24 Rûm, 30/56.

25 Nebe', 78/38.

26 İsrâ, 17/71.

27 De ki "işte bu benim yolumdur. Ben ve bana uyanlar bilerek Allâh'a çağırırız. Allâhın şanı yücedir. Ben Allâh'a ortak koşanlardan değilim." Yûsuf, 12/108.

28 "Bu Rabb'inin dosdoğru yoludur." En'âm, 6/126.

kavl-i kerîmi mefhûm-ı celilince tarikat-ı aliyyenin ve hakikat-ı seniyyenin ilk kapısı olan bâb-ı şeriat-ı Muhammediyye'ye inkıyâd ve tâzîme işâreten makâm-ı şeyhde yaptıkları gibi mescidin kapısı hizasında da vaziyet-i tâzîmiyye ile ser-fürû ederler. Zîrâ bâb-ı şeriat-ı garrâya girmeksizin tarikat-ı aliyyeye duhûl mümkün olmadığı gibi tarikat-ı aliyyeye intisâbdan evvel de iktisâb-ı irfân dahî kâbil değildir. Bu sûretle icrâ olunan tâzîmât ve teslîmâtta sonra semâhâne devresinde üç kere devr ederler. Ehl-i mahşerin istişfâları hakkında Enes ve Ebû Hureyre radiyallâhü anhümâdan rivâyeten vârid olan hadîs-i şerîfde buyurulmuştur ki, Allâh-u Zü'l-Celâl Hazretleri kıyâmette evvelin ve âhirin ümmetlerin kâffesini cem eder. Nâs birbirine girdiği vakit, yekdiğerinden istimdâd ve istişfâ ederler ve Ebu Hureyre radiyallâhü anhın rivâyet ettiği hadîs-i diğerde yevm-i haşirde şems nâsın üzerlerine yaklaşır ve nâs bir bulut altına cem olarak harâret-i şemse tâkat getiremez. Melekler derki “ görmüyor musunuz size şefaât edecek kimdir!” Nâs bazı ulu'l-azm enbiyâya bi'l-mürâcaa mazhar-ı kabûl olamazlar. Nihâyet nâlân ve ser-gerdân melcâ-i âsiyân olan Sultân-ı Enbiyâ Şeffî-i rûz-i cezâ Muhammed Mustafâ (sallallâhu aleyhi vesellem) Efendimiz [19] Hazretleri'nin mürâcaat ve şefâat ve himâyet-i seniyyelerine ilticâ ve dehâlet ederler. İmâm-ı Enbiyâ Efendimiz Hazretleri şefâat etmeye müstehak ancak benim buyururlar ve şefâat-i merâhim-kârâne-i nübüvvet-penâhileriyle ümmet-i merhûmeleri dâhil-i riyâz-ı cennet olur. Bu minvâl üzerine semâhânede üç defa devr tamam olduktan sonra herkes alâ merâtibihim makâmlarında sâkin olurlar ve şu sırada Cenâb-ı Hakk'dan ve habîbinden ve vârisleri olan mürşitlerinden başka melce' ve penâhları olmadığını niyâz-kârâne düşünürler. Sonra *يا أيتها النفس المطمئنة ارجعي إلى ربك راضية مرضية* ²⁹ yani “zikir ve ibâdet bereketiyle sâbit ve sâdik bir îmân ve musaddak bir îkân ile itmi'nân hâsıl eden ey nefis, sen Rabb'inden ve Rabb'in de senden râzı olarak yüzünü yani kalbini Rabb'in tarafına çevir” misdâk-ı âlisince kalben sıfât-ı beşeriyyeden ve tabiat-ı behîmiyyeden âzâde olurlar. *فاخلع نعليك* ³⁰ sırrına ittibâen arkalarındaki ferâcelerini çıkarırlar. Davet-i Hakk'a mutmainnâne icâbet ediyorlarmış gibi hazırlanırlar. *يوم تبلى السرائر فما له من قوة ولا ناصر* ³¹ yani âfâkî ve enfûsî gizli kapaklı ne kadar sırlar varsa cümlesi o günde bilinir, herkes görür ki gizlemeye ne bir kuvvet ne de bir yardımcı yoktur. [20]

يوم لا ينفع مال ولا بنون الا من اتى الله بقلب سليم ³² yani “o günde ne mal ne evlat hiçbir fayda vermez ancak kalb-i selîmden yani a'mâl-i dünyeviyye şâibesinden sâlim bir kalpten başkasından menfaat yoktur” ve *يوم جد كل نفس ماعملت من خير محضرا* ³³ yani “o amansız günde hep nefisler hayır olarak işledikleri dünyâ amellerini kendileri-

29 Fecr, 89/30.

30 Meâlî (âyetin tamamı): “Şüpheli yok ki ben senin Rabb'inim. Hemen ayakkabılarını çıkar. Çünkü sen mukaddes vadi Tuvâdasın.” Tâhâ, 20/12 .

31 Târık, 86/9-10.

32 Şu'arâ, 26/88-89.

33 Âl-i İmrân, 3/30.

ne meded-res olarak hazır bulurlar” ve لا تزر وازرة وزر أخرى³⁴ yani “hiç kimse diğerinin günahlarını yüklenmez” ve يوم يفر المرء من أخيه وأمه وأبيه وصاحبته وبنيه لكل امرئ منهم³⁵ “ehl-i mahşer birbirlerini görmeleri emr-i zarûrî olan o günde insanlar hukûk-ı ibâd dâvasından korkarak birbirlerinden, yani kardeş kardeşten, evlat anne ve babadan ve dost dosttan, ana ve baba evlatlarından kaçacak gizlenecek yer ararlar fakat bulamazlar” maânîsini müstemil olan nusûs-ı celîleye işâreten ahvâl-ı hevelnâk-ı mahşeri mütefekhiren, eltâf-ı ilâhiyyeye müsteniden yed-i yemîn tazarrularını rahmet ve rızâ-i Hakk’a doğru kaldırıp açarlar ve sol ellerini de “ye’sen ammâ sivallâh” ümîd-i rahmet ve havf-ı azâb düşüncesiyle aşağı doğru tevcîh ederek semâ ederler nasıl ki ehl-i mahşer, me’yûs oldukları zaman huzûr-ı sâadet-nüşûr Cenâb-ı Şefâat-meâb’a giderler [21] ve sâhib-i şefaât Efendimiz Hazretleri de onlara şefaât ederek o sûretle hevl-i mahşerden emîn ve müstehrik oldukları gibi ehl-i semâ da yeden bi-yedin silsile-i meşâyih ve pîrân vâsıtasıyla rûhaniyyet-i nebeviyyeden bâde’l-istimdâd meşfûan müstehrik olurlar bu vecihle ehl-i mahşer nâil-i lütuf ve şefaât olduktan sonra ونضع الموازين القسط ليوم القيامة فلا³⁶ yani biz azîmü’ş-şân adalet mîzanlarını yevm-i kıyâmette vaz’ ederiz bir hardal tanesi ağırlığında bile zulmedilmeyerek amelleri tartılır hesaplarında biz azîmü’ş-şân onlara kâfi geliriz herkes bir zerre ağırlığında hayır ameline mukâbil hayır görür ve bir zerre şer ameline mukâbil şer görür ve ينقلب ويقلب فأسوف يحاسب حسابا يسيرا ويمقلب فأسوف³⁷ yani o kimse ki amel defteri sağından verile hesabı kolaylıkla görülüp mesrûran emsallerine karışır gider ve o kimse ki amel defteri arka tarafından verile feryâd u figân ile cehennem atılır işte nâs bu hesâb işlerinde nasıl şaşkın kalırlarsa ehl-i semâ da bu hâlde taklîden mütehayyir ve likâ ü rızâ-ı Hazret-i Hakk’a müteaşşık olarak devrederler ve esbâb-ı sûriye ve taallukât-ı vehmiyeden munkatî’ olurlar [22] ففروا الي الله³⁸ muktezâsınca cânib-i Cenâb-ı Kudse teveccühât-ı külliye ile müteveccih olurlar kalben o kudsiyet-i mâneviyyeye teveccüh ederler havf-ı ilâhîde müstağrak ve müstehlek oldukları وكن خاف مقام ربه جنتان³⁹ yani Rabb’isinin makâm-ı İzzet ve Celâl’inden havf eden için iki cennet vardır va’d-i celîli ile mübeşşer ve mev’ûd buldukları halde semâ ederler sâhib-i şefaât-i uzmâ aleyhi efdalü’t-tehâyâ Efendimiz عسى أن يعثرك ربك مقاما محمودا⁴⁰ yani Habîbim Rabb’in seni makâm-ı mahmûda ba’s etmesi me’mûldür ve ولسوف يعطيك ربك فترضى⁴¹ Rabb’in sana verecek sen de Rabb’inin verdiklerine razı olacaksın müfâd-ı âlîlerince işte bu gün nefis kendi için

34 Fâtır, 35/18.

35 Abese, 80/34-37.

36 Enbiyâ, 21/47.

37 İnşikâk, 84/7-12.

38 “O halde Allaha koşun” Zâriyât, 51/50.

39 Rahmân, 55/46.

40 İsrâ, 17/79.

41 Duhâ, 93/5.

hazırlanan ne ise bilir nâs kendi amellerine göre cezalanırlar eğer amel-i hayr ise hayr bulur şer ise şer bulur o gün de haseb ve nesep sorulmaz insanlar o günde این امر kaçılacak yer neresidir?⁴² kaçılacak yer neresidir diye araştırırlar ey insan kendine gel o günde istikrar edilecek yer yok ancak kendisinden rıza gösterilenden başkasına şefaât edilmeyecek ehl-i mahşer o günün haşyetinden dehşetler hayretler işinde kalacaklar وكل إنسان أئتمناه طائره في عنقه ونخرج له يوم القيامة كتابا يلقاه به⁴³ [23] yani insanların amel defterleri dağılmış kitab yaprakları gibi uçarak sahiplerinin boyunlarına yaftalar gibi takılacak o halde herkese defter-i a'mâlîni kendin oku kendin hesabını gör bu gün kendin kendine hesâb görmekte nefsin sana kifayet eder) denirecek işte o günde Cenâb-ı Peygamber Muhammed Mustafa sallallâhu aleyhi vesellem Efendimiz şefaât buyuracaklardır nasıl ki İbni Abbas radiyallâhu anhdan rivâyet olunan hadîs-i şerifte yevm-i mahşerde umûm enbiya için minberler vaz' olunup hep enbiya üzerlerinde otururlar benim minberim boş kalır ben Rabbimin yedin kudreti arasında muntasiben kâim olarak minberime oturmam o halde Hakk Teâlâ ve Tebârek Hazretleri buyururlar ki Habîbim murâdın ne ise, iste ümmetin yapayım ben de Ya Râb hesaplarını ta'cil buyur diye yalvarırım o anda ümmetim hesap başına çağrılırlar bazıları Hakkın rahmetiyle bazıları da şefaâtimle cennete dâhil olurlar tâ ki bir takım ricâl-i âhîret vâstasıyla amel defterleri verilmeye kadar şefaât hususunda devam ederim bâkıyeleri de nâra emrolunurlar nihâyet cehennem Hazîn'i yâ Muhammed gadab-i ilâhî ile cehenneme emr olunanları da terk etme der. Bunlar da şefaâtle kendilerine diğerleri gibi izin verilir cümlesi ehl-i cennet olurlar müsterih kalırlar [24]⁴⁴ وان منكم الا واردها كان على ربك حتما مقضيا⁴⁵ kavî-i kerîmi ve medlûl-i celîli veçhiyle cehennem üzerine sırat köprüsü kurulur ehl-i mahşer tezelzûle varır herkes korkmaya başlar emr olundukları işi yapmaya çalışırlar işte ehl-i semâ bu minvâl üzere şuhûd-i ilâhîde garîk-i havf ve hirâs oldukları halde nezd-i Hakk'ta müstehleken dururlar ve mütevekkilen alellâh semâ ve isteşfâ ederler Cenâb-ı Şefî-i rûz-i cezâ Efendimiz de Ebû Dâvûd'un Hadîkası'nda rivâyeten ihraç ettiği ehl-i mahşer huzûr-ı Hazret'e gelirler o da şefaât eder sırat kurulur sırat üzerinden kimi şimşek gibi rûzgâr ve kuş gibi kimi de insanların şedd-i rahli gibi geçerler. Cenab-ı şefaât-meâb da Allâhümme sellim sellim diye dua eder nihâyet nas kâffeten geçerler müsterih olurlar bildiğimiz bilmediğimiz lisanlarla hamd ederler sonra Allah Teâlâ beyne'n-nâs adl ve Hakk üzere hüküm eder Hakk Celle ve alâ Hazretleri hâkimlerin hayırlısıdır dilediği gibi işler diler mağfîret eder, diler azâb eder Allah fazl-ı azîm sâhibidir nâsın bazısı يدخل الجنة من أمتي سبعون ألفا بغير حساب⁴⁵ hadîs-i şerîfi muktezâsınca bilâ hisâb cennete dâhil olurlar bazıları da şefaât-i Nebî ile inde'l hesâb dâhil olurlar diğer bir kavle [25] göre bazıları adl-i ilâhî ile cehenneme

42 Kıyâme, 75/10

43 İsrâ, 17/13-14.

44 Meryem, 19/71.

45 Müslim, İmân, 371.

sevk olundukları vakit Cenâb-ı Peygamber şefaât eder nitekim hadîs-i şerîfde adl-i ilâhî ile bâkî kalan ümmetin cehenneme sevk olunduktan sonra secdeye kapanırım taraf-ı İlâhîden hitab vâkî olur ki yâ Muhammed başını secden kaldır talep et vereyim ben derim ki ya Rabbi ümmetî ümmetî derim merhamet-i sübhânîyeye iltica eylerim kimin kalbinde buğday ya arpa ağırlı îmân varsa âzât ederim hitâb-ı sübhânîsi şeref-zuhûr edince arz-ı mehâmid-i lâ-tühsâ ederim. İkinci defa evvelki gibi sâciden temennîmi tekrar edince kalbinde hardal tanesi ağırlığı kadar îmân olanlar affolunurlar. Çünkü defa da kalbinde hardaldan üç derece daha hafif îmân sâhipleri de affolunurlar dördüncü defa tekrarımda Habîbim başını kaldır senin sâhib-i şefaât-i uzmâ olduğuna sem'an îtikâd ve îtimâd eden mücrimîn ümmetini affettim fermân-ı ilâhîsi şeref-vukû bulur müteâkiben talep eyle vereyim buyurur. Kemâl-i tazarrû' ile derim ki ya Râb bana öyle bir müsâade ihsân buyur ki ömründe bir kere *Lâ ilâhe illallâh* diyeni dahi şefaât edeyim Hakk Celle ve alâ hazretleri buyurur ki affin bu derecesi sana mahsûs değılse de İzzetim hakkı için ömründe bir kere *Lâ ilâhe illallâh* diyenleri nârdan âzât ettim fermân-ı samedânîsiyle [26] mübeşşer olurum. Mefâhîm ve mezâmîni mûciblerince ehl-i semâ şu şefâât-ı uzmâyı tefekküren devrlere devâm ederek mübeşşer olurlar. Ke-enne كان ميتا ⁴⁶وأمن كان ميتا فأحييناه وجعلنا له نورا يمشی به في الناس كمن مثله في الظلمات ليس بخارج منها⁴⁶. Yani kimdir ki o meyyit idi de biz ona hayât-ı kâmile verdik ona mahsûs nûr-ı hidâyet halk ettik o da nâs arasında hayyen gezer o kimse gibi der ki zulümât içinde nûrânî gezdığı halde zulümâtтан hâriç değıldir.

Mütercim

Bu âyet-i kerîme Cenâb-ı hidâyet meâb ve Risâlet-nisâb hazretlerinden kinayedir. Nur-i hidâyet ilm ve nübüvvet ile münevver olduğu halde zulmet, dalâlet ve cehâlet içindeki insanlar arasında bulundular kavli-i kerîm-i muktezâsınca ferahlanırlar ol vech ile semâda dördüncü devreyi tekmîl ettikten sonra herkes yerli yerinde [27] olarak Hakk'ın nimetlerine mukâbil şükrederek oturuyorlar ehl-i/i semâdan biri وترى الملائكة حافين من حول العرش يسبحون بحمد ربهم وقضي بينهم ⁴⁷بالحق وقيل الحمد لله رب العالمين ⁴⁸استجب لكم⁴⁸ yani benden isteyiniz ben de duanızı isticâb edeyim nass-ı celîlindeki emr-i ilâhîye imtisâlen ve sünnet-i Rasûlullah ittibâen, tahmîdât, taslîyât ve teslîmattan sonra dua ederler. Ve zıllullâhi fi'l-arz olan vaktin sultânına, ümerâsına, vükelâsına, asâkir-i İslâmiyeye ve huccâc-ı müslimîne ve cemi-i ehl-i îmân ve İslâm'a dua edilir. Âyîn-i şerîf miskü'l-hitâm olduktan sonra rızâen li'llâh ettikleri semâdan ibadetten hâsil olan ecr-u sevâbı Seyyide'l-evvelîn

46 En'âm, 6/122.

47 "Melekleri görürsün ki, Rablerine hamd ile tesbih ederek Arş'in etrafını kuşatmışlardır. Artık aralarında adaletle hükümlenmiş ve «Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun» denilmiştir." Zümer, 39/75.

48 Mü'min, 40/60.

ve âhirîn ve Şefî'l-müznibîn ve rahmeten li'l-âlemin Efendimiz'in rûh-i mukad-
deslerine ve sâir ervâh-ı evliyâ ve mürselîne ve ervâh-ı eimme-i dîn ve ehl-i Hak ve
yakîn ve sâlihîn ve mukarrebîn ve cemî-i müminîn ve husûsan mazhar-ı feyzü'l-
füyûz muktedâ-yı tarîkat ve pîşvâ-yı ehl-i hakîkat Mevlânâ ve min külli'l-vücûh
evlânâ Celâlu'l-Hakkı ve'l-milleti ve'd-dîn Muhammed Celâleddîn Rûmî kuddise
sırrıhu's-sâmî hazretlerine hediye ederler.

آن فریدون جهان معنوی بس بود برهان قدرش مثنوی
من چه گویم وصف آن عالی جناب نیست پیغمبر ولی دارد کتاب

Ân feridûn-i cihân-ı Ma'nevî / Bes buved burhân-ı kadreş Mesnevî
Men çi gûyem vasf-ı ân âli cenâb / Nîst peygamber velî dâred kitâb⁴⁹

[28] Hazret-i Câmî'nin şu kıtayı mülhemânesi Hazret-i Pîr-i destgîrimizin
ka'b-ı celîl-i mânevîsini bi-hakkın mübeyyin olup başka ta'birât-ı vâsîfâne bulmak
benim gibi âcezû'n-nâsa nasib olamayacağı der-kâr şu tercümeğe günlerce haşr-ı
inzâr ettiğime mukâbil istediğim mükâfât-ı teveccühât-ı mukaddese-i Sultân-ı
Âşikîne mazhariyyet-i ümniyyesine münhasırdır.

نی مثنوی نومید و خود را شاد کن
پیش آن فریادرس فریاد کن⁵⁰

Âvâz-ı mesnevîsini ref-i Bârigâh-ı zü'l-Celâl ederek her hâl ve kârda eltâf-ı
mâ-lâ-nihâye-i Sübhâniye'den ümitvâr olurum.

Kaynakça

Aclûnî, İsmail bin Muhammed (ö.1162/1652), *Keşfu'l-Hafâ ve Muzilu'l-İlbâs ammeştehera mine'l-Ehâdîsi 'alâ Elsineti'n-Nâs*, I-II, Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabîyye, Mısır tsz.
Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil, *Sahîhu'l- Buhârî*, Dımaşk: Dâru İbn-iKesîr, 2002.
Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri I-III*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1333
Çetin Nuran, *Eyüp Tekkeleri* (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bi-
limler Enstitüsü, İstanbul 2012
Mevlânâ Celâleddîn Rûmî, *Mesnevî* çev. Deryâ Örs, Hicabi Kırlangıç, Ekim Yayınları, İst-
anbul 2009.
Müslim b. el-Haccâc, *Sahîhu'l-Müslim I-II* (Thk. Ebû Kuteybe Muhammed el-Faryâbî), Ri-
yad: Dâru Taybe, 2006.

49 Mollâ Câmî'ye nisbet edilen bu beytin açıklaması şöyledir: “ O mâneviyât cihanının benzersiz zâtının (Mevlânâ) kadrini anlatmaya Mesnevî yeterlidir. Ben O yüce zât hakkında ne diyebilirim ki! Peygamber değil-
dir ama kitâb sâhibi bir velidir.”

50 “Hayır, umutsuz olma, kendini neşelendir; o feryâda erişen (Allâh'ın) önünde feryâd et.” Bkz. Mevlânâ Celâleddîn Rûmî, *Mesnevî* çev. Deryâ Örs, Hicabi Kırlangıç, Ekim Yayınları, İstanbul 2009, s.339

